ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 17 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1851 — ԹԻՒ 396

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 17 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Որչափ մեծ և անպատմելի պիտի ըլլար արդեօք մեր սրտին ուրախութիւնը և մխիթարութիւնը՝ եթէ յամին 1840 օգոստոսի 10ին, յորում Արշալուսոյ Արարատեան առաջին թերթը հրատարակեցաւ, կարող ըլլար մէկը ապահովցնել զմեզ թէ այս նորածին լրագիրը անընդհատ շարունակութեամբ և խաղաղութեամբ պիտի հասնի իւր երկոտասաներորդ տարին։ Բայց ո՛չ, տուեալ է մահկանացուաց գուշակել զապագայն, և առնոր յաջող կամ ձախորդ վախճանին վրայ ուրախանալ կամ տրտմիլ յառաջ քան զժամանակն։ Աւասիկ այսօր միայն կրնամք մխիթարիլ ոչ սակաւ, քանզի կը տեսնեմք որ Արարատեան Արշալոյսը՝ ողորմութեամբն Աստուծոյ իւր մետասաներորդ ամին շրջանը կատարելով, երկոտասաներորդ տարւոյն մէջ յաջողութեամբ ոտք կը կոխէ առաջիկայ 396 թուովս։ Բայց որո՞ւն կը պարտաւորիմք արդեօք այս յաջողութիւնը. ո՞չ ապաքէն օգոստափառ մեծազօր Կայսեր մարդասիրական շնորհաց արդիւնքն է։ Ասիկա աշխարհածանօթ ճշմարտութիւն մըն է, զոր բոլոր հասարակութիւնը աղէկ գիտէ. ուրեմն կեցցէ յաւէտ սոյն վեհափառ Սուլթան Աբտիւլ Մէճիտ առատագութ թագաւոր Տէր մեր, որ քաջ ճանաչելով օրինաւոր լրագրաց արժէքը, որոնք յառաջդիմութիւնը և քաղաքակրթութիւնը ազգաց մէջ տարածելու գլխաւոր գործիք են, հաճեցաւ վեհանձնաբար պաշտպան և խնամատար հանդիսանալ անոնց։

Այս բարեպատեհ առթիւ Արարատեան Արշալոյսը չկրնար մոռնալ նաև իւր համազգի պաշտպանները և բարերարները, որոնք յազգասիրական ոգիէ շարժեալ նպաստամատոյց եղան և կըլլան միշտ անոր անընդհատ շարունակութեանը։ Կը ցաւիմք մեծապէս որ թոյլ տրուած չէ մեզ անոնց արժանայարգ անունները յայտնապէս յիշատակել լրագրոյս միջոցաւ. բայց և այնպէս ներելի պիտի ըլլայ մեզ գոնէ ծանուցանել, թէ մեր մտերիմ և խոնարհ երախտագիտութեան հաւատարիքը ո՛չ միայն ՚ի Կոստանդնուպօլիս ուղղել կը պարտաւորիմք, այլև խիստ հեռաւոր քաղաքները անգամ, այսինքն ՚ի սուրբ Էջմիածին, ՚ի Ստաւրոպոլ, ՚ի Տփխիս, ՚ի Պաղտատ, ՚ի Կարին, ՚ի Մատրաս, ՚ի Կալկաթա, ՚ի Պէրութ, ևայլն։

Ազգիս երևելեաց և ճշմարիտ ազգասիրաց այս պաշտպանութիւնը՝ որչափ որ անոնց վեհանձնական բարեսրտութեանը ապացոյց մըն է, բայց միանգամայն, երկբայութիւն չկայ թէ, լրագրոյս հետևեալ ընթացքին հաճութիւն և հաւանութիւն մը տալ է։ Բաց յայսմանէ վստահ ըլլալով բարեսէր հասարակութեան զգացմանցը և համակրութեանը վրայ, պիտի շարունակեմք մեր հրատարակութիւնը միևնոյն եռանդեամբ, զոր ՚ի գործ դրինք մինչև ցայսօր; առաջնորդ ունենալով մեզ միշտ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ, ԵՂԲԱՅՐՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ։

Այսպիսի աստուածահաճոյ և քրիստոնէավայել սկզբունքով, հաւատացեալ եմք թէ ո՛չ միայն Արարատեան Արշալոյսը, այլև ամէն լրագիր յաջողութիւն և յառաջադիմութիւն պիտի գտնէ, եթէ նոյն սկզբունքը փափաքելի, այսինքն հրատարակչին և հասարակութեան կողմանէ, անկեղծութեամբ ՚ի գործ կը դրուին։

Կոստանդնուպոլսոյ ազգային գերագոյն ժողովը, որ չորս տարիէ ՚ի վեր վեհափառ առատագութ Կայսեր մարդասիրական խնամօքը հաստատուած է և կը շարունակուի կանոնաւորապէս, ամէն կերպ հոգևորական հոգատարութիւն ՚ի գործ կը դնէ միշտ՝ ընդհանուր ազգին անդորրութիւնը և ուսումնական յառաջադիմութիւնը ընդարձակելու և հաստատուն պահելու համար։

Յայտնի է որ Տաճկաստանի մէջ եղած ազգային վանքերը տակաւին արժանապէս մասնակից եղած չեն այն բարեկարգութեանց, որոնք ՚ի լուսաւորեալ դարուս այժմիկ և մանաւանդ մօտ տարիներս ՚ի գործ դրուեցան ամէն ազգաց մէջ։ Օրինաւոր վարժարաններ, Աստուածաբանութեան դպրոցներ, ուսումնարաններ, լեզուագիտութեան դասատուութիւններ, և տպագրութիւններ. ասոնց ամէնքը կը յուսամք թէ քիչ ժամանակուան մէջ պիտի հաստատուին մեր վանքերուն մէջ՝ ազգային գերագոյն ժողովոյն խնամատարութեամբը, ՚ի յառաջադիմութիւն և ՚ի պարծանս լուսաւորութեան Ազգիս։ Այո՛, քաջայոյս եմք թէ բարենախանձ աշխատասիրութիւնը, ուսումնասիրութիւնը և մանաւանդ բարեկարգ կառավարութիւնը այսուհետև ևս առաւել պիտի զարգանան Տաճկաստան գտնուած ազգային վանաց մէջ։

Այս վանքերէն՝ Մշոյ գաւառը եղած սուրբ Կարապետի հոյակապ և հռչակաւոր վանքը, նմանապէս այն կողմերը գտնուած ուրիշ վանքերը մեծ նեղութիւն և տառապանք կը կրէին միշտ ապստամբ Քրդաց բռնաւորութիւններէն և կերպ կերպ անօրէնութիւններէն. և հետևաբար անհնար էր որ բարեկարգութիւնը հաստատուի յիշեալ մենաստանաց մէջ։ Բայց գոհութիւն Աստուծոյ, օգոստափառ Սուլթանին գթառատ շնորհիւը և իւր իմաստուն հայրական կառավարութեան ջանիւքը՝ երկու տարի կայ, որ ապստամբ Քրդաց զսպուեցան, եղեռնագործութիւնները և աւազակութիւնները տեղի տուին կատարեալ հանգստութեան, և ժողովուրդը նոր բարեկարգութեան անդին արդիւնքը սկսաւ վայելել. այսինքն ապահովութիւն ունեցաւ իւր կենաց, իւր ստացուածոց և իւր պատուոյն (ընդ) վրայ։

Այս օրինակ ապահովութիւնը և խաղաղութիւնը անշուշտ մեծ պարտաւորութիւններ յաւելցուցին Մշոյ գաւառը գտնուող հօտ և որ առաջնորդաց և վանահարց վրայ, որպէսզի իրենց խնամոցը յանձնուած միաբանից և ժողովրդոց ուսումնասիրական և բարեպաշտ զարգացմանը հոգ տանին։ Բայց ըստորում այս բանին գործադրութիւնը յատուկ կարգաց և կանոնաց կարօտութիւն ունէր, վասնորոյ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարքին և ազգային գերագոյն ժողովոյն կողմանէ արժանայարգ պարոն Պօղոս Ֆիլիգա պատուելին, որ ճշմարիտ ազգասէր, գիտնական և հաւատարիմ անձ մըն է, Մշոյ սուրբ Կարապետի վանքը յուղարկեցաւ, անկէց երկու տարի յառաջ, որպէսզի վանքին վիճակը, ժողովրդեան կացութիւնը և դպրոցաց պիտոյքը ՚ի մօտոյ քննէ և իմացընէ ազգային գերագոյն ժողովոյն։

Պարոն Պօղոս Ֆիլիգա պատուելին՝ իրեն յանձնուած այս կարևոր պաշտօնը ամենայն հաւատարմութեամբ և իմաստութեամբ ՚ի գործ դրաւ և

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Կանոնք, սահմանեալ վասն կառավարութեան Տաճարին վեհին գաւառական իշխանութեանն և արքեպիսկոպոսարանի նորա Մեծի Տաճարին սրբոյ Կարապետի Մշոյ։

ա. Խորհրդարան հաստատեսցի յընդհանուր կառավարութիւն ժողովրդեան գաւառին և շրջակայ վանօրէից և վանական ուխտի Տաճարին։

բ. Ընտրեսցին երկոտասան անձինք յուխտէ վանականաց ՚ի խորհուրդ խորհրդարանին, և ՚ի հինգշաբթի աւուր յամենայն շաբաթու ժողովեսցին անդ լսել զդատս, ընտրել զիրաւունս և խորհել զճարս միջոցս խաղաղութեան նահանգին և երջանկութեան ժողովրդականաց, և բարեկրօնութեան վանականաց, և դպրոցացն հաստատութեան յամենայն վանօրայս անդ։

գ. Առաջնորդն իբր նախագահ բազմեսցի ՚ի խորհրդարանի անդ. վճիռ ժողովոյն համակամ հաճութեամբ ժողովականացն իցէ, կնքեսցէ առաջնորդն ընդ կնքոյ ժողովականաց ՚ի հաստատութիւն հաւատարիմ առուգութեան վճռոյն։

դ. Մի՛ հրատարակեսցի խորհուրդ խորհրդարանին քան զսահմանեալ օր գործադրութեանն։

ե. Ժողովականք խորհրդարանին մինչ կարգեսցին ՚ի պաշտօն խորհրդոյն, ուխտեսցեն երդմամբ հաւատարմութեան առ Գերեզմանաւ սրբոյ Կարապետի և տացեն ձեռագիրս դաշամբ երդմանն հաւատարիմ գտանիլ յամենայնի ՚ի խորհուրդս կառավարութեան խորհրդարանին, որ հայի ՚ի բարեկարգութիւն բարեկրօնութեան վանական ժողովոյն ըստ վարուց սրբոց Հարցն առաջնոց և ՚ի խաղաղութիւն ժողովրդականաց նահանգին։

զ. Հաստատեսցի արկղ ՚ի խորհրդարանի անդ՝ ուր ժողովեսցին եկամուտք Տաճարին և ընծայատուր պարգևք ուխտից, և որ յաւելցին դըրամք եկամտից այլոց վանօրէից ՚ի տարեկան ծախուց նոցա՝ դիցին անդ ՚ի նոյն արկղ Տաճարին. զի որ ընդ իշխանութեամբ սրբոյ Տաճարին են նոքին՝ մի՛ զանազանութիւն գտցի յատացուածս Տաճարին և այլոցն վանաց. այլ ամենայն ստացուածք այլոց վանօրէից և տարեկան եկամուտք նոցին համարեսցին լինել սեփհական ստացուածք հաստատութեան Տաճարին. մի՛ ինչ խտիր զանազանութեան դիցի առ նոսա իբրև առանձնական ստացուածս՝ կամ իբրև հայրենի ժառանգութիւն։

է. Կարգեսցի դիւանադպիր ՚ի խորհրդարանի անդ, որ նա ինքն ունիցի զերկուս տումարս մատենից, ուր ընդ նմին նշանագրեսցին ամենայն ինչք ստացուածոց ոչ միայն Մեծի Տաճարին, այլև շրջակայ վանօրէից նորին. թէ շարժականք իցեն՝ թէ հաստատունք՝ թէ ներքին իցէ ՚ի կարգի կրօնական սրբազան պաշտամանց, և թէ արտաքին ՚ի պիտոյս վանաց և վանականացն. նշանագրեսցին նաև անդ մատեանք հնագոյնք սրբոց Հարցն. և ընդ միում նշանագրեսցին տարեկան ծախուցն հաշիւք, ոչ միայն Մեծի Տաճարին այլև շրջակայ վանօրէից նորա։

ը. Յամենայն տարեգլուխս յետ Վարդավառին կարգեսցի ժողով ընդհանուր, ուր գումարեսցին ամենայն վանահարք վանօրէից, ցուցանել նոցա անդ ժողովականաց խորհրդարանին զտարեկան հաշիւս ծախուց և եկամտից վանաց իւրեանց, և աւուրս երիս դադարեսցի վանահայրութիւն նոցա. ապա խորհեսցին ժողովականք խորհրդարանին համակամ հաւանութեամբ բազմականացն զյարմարագոյնն տնօրինել ՚ի վանահայրութիւն վանացն, և զանյարմարսն դադարեցուսցեն ՚ի վանահայրութենէն։

թ. Բանալիս ունիցի արկղն զանազան փակա-

վանքին բարեկարգութեանը և ժողովրդեան յառաջադիմութեանը վերաբերեալ կանոնադրութեան գաղափար մը շինեց, բովանդակեալ 'ի 22 յօդուածս, և վերադառնալով 'ի Կոստանդնուպոլիս՝ ներկայացոյց առաջի ազգային գերագոյն ժողովոյն, որ վաւերացոյց զայնոսիկ իւր ստորագրութեամբը և կնքովը։

Բաց յայսմանէ ազգային գերագոյն ժողովը՝ տաճկերէնի թարգմանել տալով նոյն կանոնադրութիւնը, Բարձրագոյն Դրանը մատոյց՝ խնդրելով որ արքունի հրամանաւ հաստատուի։ Ուստի օգոստափառ Սուլթանը նոյն կանոնադրութիւնը ամբողջ կարդալով, բարեհաճեցաւ իւր գրաւոր բարձր հրամանաւը հաստատել զայն։ Այս հրամանագիրը, նմանապէս ուրիշ եպարգոսական յանձնարարական նամակներ պարոն Ֆիգիգա պատուելոյն ձեռքը յանձնուելով, յուղարկեցաւ վերստին 'ի Մուշ, ուր տեղական իշխանութեան գործակցութեամբը՝ սուրբ Կարապետի մեծահռչակ վանաց մէջ ժողովով հաստատեց յիշեալ կանոնադրութիւնը, և բոլոր վիճակին մէջ տեղտեղ մասնաւոր կարգադրութիւններ ընելով, տարիի մը չափ եւս մնաց. որով պարոն Ֆիգիգա պատուելին ընդամէնը երեսուներկու ամիս նուիրած կըլլայ իւր այս ազգասիրական աշխատութեանցը, առաջին անգամին Մուշ երթալէն հաշուելով։ Սակայն իւր անձնական տկարութիւնը ծանրանալով, բժշկական դարմանոց կարօտ եղաւ։ Ուստի պարտաւորեցաւ երկրորդ անգամ դառնալ 'ի Պօլիս, ուր հասաւ 'ի 10 մայիսի 1850։

Ազգային գերագոյն ժողովը կըսպասէր Մշոյ վանական կառավարութենէն, որ յիշեալ ամենաօգտակար կանոնադրութեան համեմատ վարուելով՝ նորէնոր ազգօգուտ արդիւնքներ յառաջ բերէ, քանզի սուրբ Կարապետի վանաց միաբանութիւնը մեծ շնորհակալութեամբ ընդունած էր նոյն կանոնադրութիւնը և խոստացած էր 'ի գործ դնել զայն ճշդիւ յօգուտ և 'ի պայծառութիւն Ազգիս։ Բայց գերագոյն ժողովոյն ակնկալութիւնը 'ի դերև ելաւ. յիշեալ կանոնները թղթի վրայ միայն գրուած մնացին, գործադրութիւն չունեցան։

Զայս բանը ստուգիւ և հաստատապէս իմանալով ազգային հոգևոր և աշխարհական ժողովները, փութացան 'ի Կոստանդնուպոլիս հրաւիրել Մշոյ վանաց առաջնորդ տէր Զաքարիա վարդապետը. որ ինքնայօժար հրաժարեցաւ իւր պաշտօնէն. ուստի փոխանակ նորա՝ Դաւիթ նախորդ առաջնորդ արժանապատիւ և ուսումնասէր տէր Կարապետ վարդապետը ընտրեցաւ, և սրբազան Պատրիարքին կողմանէ Մշոյ վանքը՝ յուղարկեցաւ 'ի փոխանորդութի։ Ազգային հոգևոր և աշխարհական ժողովոց կողմանէ վերստին ազդարարութիւն եղաւ սուրբ Կարապետի վանաց միաբանութեանը, թէ կըպարտաւորի անկեղծութեամբ և ճշդիւ 'ի գործ դնել յիշեալ նորասահման կանոնները. զորոնք քանի մը մասնաւոր յաւելուած կանոններով բացատրելէն ետև, նորէն յուղարկեցին նոյն միաբանութեանը՝ 'ի ձեռն հաւատարիմ տիրացու Վարդանի, որ սրբազան Պատրիարքին աշակերտն է։

Արդ այս օրինաւոր կարգադրութիւնը, զոր Մշոյ նահանգին սուրբ Կարապետի վանաց բարւոք կառավարութեանը համար հաստատեցաւ, ցանկալի օրինակ մը պէտք է ըլլալ Տաճկաստանի մէջ գտնուած վանքերուն, որոց բարեկարգ զարգացմանը համար ազգային հոգևոր ու աշխարհական ժողովները հետզհետէ հոգ պիտի տանին ամենայն ուշադրութեամբ, և հարկաւոր տնօրէնութիւններ պիտի սահմանուին 'ի պատիւ և յօգուտ ընդհանուր Ազգին։ Քանզի Ազգը կըցանկայ և կըպահանջէ որ եւս առաւել բարեկարգութիւն մտնէ բոլոր վանքերը, վանական միաբանութեանց, և անոնցմէ կախեալ դպրոցաց մէջ, և եթէ չեմք սխալիր՝ իրաւունք ունի հարցնելու նոյն վանականաց թէ ինչ կըգործեն, ո՞յք են իրենց ազգօգուտ և բարեպաշտական վաստակները, ինչ բանի կըգործածեն իրենց ժամանակը, քանզի դատարկութիւնը մայր է ամենայն մոլութեանց. և վերջապէս իրաւունք ունի տեղեկանալու վանական արդեանց ելևմտի հաշուէից, հոգ տանելով որ օրինաւոր կերպիւ արձանագրուին անոնք իւրաքանչիւր վանքին հաշուետումարաց մէջ։

Քաջայոյս եմք, թէ այս նորասահման կանոնները, զորոնք առաջակայ թերթիս Բանասիրականին մէջ հրատարակեցինք, առիթ մը պիտի ըլլայ ամէն վանական միաբանութեանց նախանձաւորութիւնը շարժելու և հետևաբար ջերմեռանդութեամբ պիտի աշխատին իրենց վանքերը որ քան զօր եւս առաւել բարեկարգութեամբ և ուսումնասիրական տնօրէնութեամբք զարդարելու, նմանապէս անոնցմէ կախեալ դպրոցները զանազան օգտակար ուսմանց դասատուութեամբ ծաղկեցընելու և ժողովրդեան բարեբաւութեանը վրայ հայրական հոգ տանելով, շնորհակալութիւն լսել Ազգիս լիութենէն։

Սակայն այս ազգօգուտ բարիքը ուրիշ կերպիւ 'ի գործ չեն դրուիր, բայց միայն երբոր ամէն հոգևորականք իրարու հետ սուրբ սրտիւ և անկեղծ սիրով կըկապուին, բարի օրինակ ըլլալով իրենց յանձնուած բանաւոր հօտին, և անձամբ հայելի առաքինութեան հանդիսանալով. քանզի քրիստոնէական ուղղափառ կրօնը և իրենց սուրբ կարգը այս անհրաժեշտ պարտաւորութիւնները կըպահանջեն իրենցմէ։

Կոստանդնուպոլսոյ Հռոմէական պատուաւոր Հայերէն մէկը հետևեալ կարևոր յօդուածը յուղարկած է մեզ, որ Արշալոյսին մէջ հրատարակեմք 'ի տեղեկութիւն և յօգուտ հասարակութեան։ Մեր համազգի յարգոյ բարեկամին խնդիրը պարտաւորեցանք ընդունելու, բայց միանգամայն ստիպուեցանք քանի մը կտոր բան հանել իւր յօդուածէն, և այնպէս հրատարակել զայն։ Քանզի Արշալոյսը՝ իրեն ազգասիրական պարտաւորութիւն մը կըհամարի միշտ զանց առնել, որչափ որ կարելի է, գրգռական և ծանր խօսքերը, որոցմէ երբէք օգուտ մը չկրնար ծագիլ։ Այլ ընդհակառակն խիստ օգտակար են հրապարակական վիճաբանութիւնները, ինչպէս շատ անգամ ըսած եմք՝ եթէ առանց կրից և հանդարտութբ գրուած ըլլան։ Ուստի եթէ պատշաճ քրիստոնէավայել հեզութեամբ պատասխան մը գրող գտնուի հետևեալ յօդուածոյն, սիրով յանձնառու կըլլամք և զայն հրատարակելու լրագրոյս միջոցաւ։

Յարգոյ բարեկամ.

Կոստանդնուպոլիս, 29 Յուլիսի 1851։

Ամսոյս 20ին նամակովդ խնդրած էիր ինձմէ իմանալ, թէ արդեօք Հռոմէական Հայոց Նորանուէր Պատրիարքը իր մէկ քանի եպիսկոպոսները ժողովելուն պատճառը ինչ է. Այս մէկ քանի հաւատարիմ անձանց հարցուցի և անոնցմէ իմացած տեղեկութիւններս՝ հարկ կըսեպեմ Արշալոյս Արարատեան պատուական լրագրոյն միջոցաւ հաղորդել ձեզի և բարեսէր հասարակութեանը։

Ըստ հասարակաց կարծեաց կըստուի թէ այս ժողովը՝ 1848ին նոյն Պատրիարքը անձամբ Հռոմ երթալով Պրոբականտայէն երկար գրուածով առաջարկած ութ գլխակարգութեանց վրայ պիտի ըլլայ, զորոնք համառօտիւ հոս դնենք։

1. Ընտրութիւն Եպիսկոպոսաց.

Ասոր համար կուզէ Պատրիարքը, նախ՝ որ ասկէց ետքը ժողովուրդը բնաւ կարող չըլլայ գործածել իր անընջելի իրաւունքը՝ իրեն եպիսկոպոս ընտրելուն մէջ։ Երկրորդ՝ սահմանուի, որ ժողովուրդը՝ իրեն առաջարկուած երեք քահանայէն ուզած մէկը կարող ըլլայ ընտրելու. բայց ան իրեն ընծայուած երեք քահանան ալ մէկ անգամ եւս մերժելու իշխանութիւն չունենայ։ Երրորդ՝ եպիսկոպոսները՝ պատրիարքական աթոռէն հեռու գտնուելնուն համար, Պատրիարքը միայն կարող ըլլայ այն երեք անձինքը ժողովրդեան առաջարկել, և այլն։

2. Կտակագրական ժառանգութեանց.

Կուզէ Պատրիարքը որ հնուց ունեցած Հայոց ազգին արարողութիւնները վերցընելէն ետքը, եօթն մաս բաժնուի Աստուածային ժամերգութիւնները, ինչպէս որ Լատինաց եկեղեցին կըկատարէ հիմա. և տակաւին կըսէ Պատրիարքը, Արարողութեան անհամաձայնութիւնը վերնայ մեր միջէն, և այլն։

3. Պահոց վրայ.

Կուզէ Պատրիարքը, նախ՝ որ մեծ պահոց մէջ կէսօրը մէկ անգամ կուշտ ուտեն, ու իրիկուան պարզ ընթրիք ընեն ժամկալելով մէկն ու կաթեղէններէն ըստ սովորութեան Լատին եկեղեցւոյ։ Երկրորդ՝ տարուան չորս եղանակներուն ժամանակը երեք օր միայն ծոմապահեն։ Երրորդ՝ 'ի բաց առեալ մէկ երկու տօները, մնացեալ տաղաւարներուն միայն նախընթաց օրը ծոմ և պահք ըլլայ. Չորրորդ՝ մնացեալ տարուան մէջ

նոք ընդ վեցեակ թիւս և վեցեքին անձինք ժողովականացն ունիցին զմի մի, որպէսզի համահաւաք ներկայութեամբ նոցին բացցի արկղն, և գիտութեամբ երկոտասանիցն։

Ժ. Մի՛ չինեսցին աւերակք վանաց առանց խորհրդոյ և հաւանութեան խորհրդական ժողովոյն և մի՛ ոք 'ի վանահարց համարձակեսցի վաճառել զինչս վանաց՝ առանց խորհրդոյ և հաւանութեան նոցա։

ԺԱ. Կարգեսցի սեղանատուն, ուր ամենեքին կարգ վանականաց բազմեսցին 'ի կերակուր։

ԺԲ. Փոքրաշակերտելոց մեծի աթոռին յուսումնս գիտութեանց՝ լիցի ընդ թիւ քառասնից. իսկ այլոց վանօրէիցն յարմարեսցի ըստ կարողութեան նոցա։

ԺԳ. Աշակերտեալք ուսումնարանին պարապեսցին միայն յուսմունս գիտութեանց և մի՛ ծառայեցուսցեն զնոսա վանականք 'ի գործ վանաց, կամ 'ի ծառայութիւն լսցի իւրեանց։

ԺԴ. Ամենայն գործակալք Տաճարին ընտրութեամբ խորհրդական հարցն եղիցին, և հաստատութիւն նոցին հաճութեամբ նոցա. և հարք ժողովոյն դատեսցեն զիրաւունս նոցին և սահմանական օրէնք պաշտաման գործակալացն վճռով ժողովականացն լիցի։

ԺԵ. Դադարեսցի ձեռնադրութիւնն յայնցանէ, որ չիցեն ունեալ լիակատար տեղեկութեամբ զուսումն կրօնական և զՔրիստոսական հաւատոցն հանգամանս և զարհեստական գիտութիւն մատենական հմտութեանց։

ԺԶ. Ի մահուն վանականաց՝ որ ինչ 'ի սենեակ նոցին, Տաճարին եղիցի իբր իրաւացի ժառանգ նոցա. և մի՛ թողցի ազգականաց մասն ինչ, բայց եթէ որ նախ քան զկրօնաւորութիւնն իցեն ինչ 'ի հայրենի ժառանգութենէ, նոքին թողլ տացին ազգականացն լինել. և մի՛ վաւերական համարեսցի կտակ առաջնորդին և կամ վանահարց և վանականաց, զի ինչք նոցին ընդ անձին նոցա իբր նուիրեալ հոգևկրօնութեան Տաճարին՝ համարին սեփհական ստացուածք Տաճարին լինել։

ԺԷ. Թէ ոք 'ի միաբանական ժողովոյն հրաժարեսցի 'ի վանացն երթալ 'ի վանս այլոց սահմանաց, որ ինչ սեփհական ստացուածք իցեն, թողցին նոցա. իսկ որ ինչ 'ի ստացուածոց վանաց իցէ, մի՛ թողցին նմա տանիլ ընդ իւր։

ԺԸ. Փոքր խորհրդարանին զօրէնս կանոնաց հաստատեսցէ վասն այլոց վանօրէից ըստ յարմարութեան նոցին տեղեացն, որպէսզի նոքին վանահարք չափու կանոնական օրինացն շարժեսցին և դատապարտութի յանցաւորաց այնպիսի օրինաց և կամ այլոց մեղանաց, խորհրդով ժողովականացն լիցի ըստ ազգապարացն իրաւանց արդարութե։

ԺԹ. Իրաւունք Առաջնորդին՝ հոգեբաժինն, ժամոյն, աջհամբոյրն, գանձանակն և առանձնական ընծայքն. նոյնպէս և վանական հարց իրաւունքն՝ իւրեանց սեփհական համարեսցի։

Ի. Ի գանձէ Տաճարին մատակարարեսցին հարկաւոր պիտոյք անձնական վայելչութեան Առաջնորդին և վանահարց և վանական ժողովոյն։

ԻԱ. Ապստամբն օրինաւոր վճռոյ խորհրդարանին 'ի բաց հերքեսցի 'ի միաբանական ուխտէ սրբոյ Տաճարին և այլոց վանօրէից՝ որ անդ. և դատապարտութի այսպիսի օրինաց և կամ այլոց կանոնական օրինաց վանականութեան և կամ համեստ սովորութե վանացն, խորհրդով խորհրդարանին վճռեսցի, և մի՛ առանձնական մասնաւոր անձանց դատմամբ դատեսցի ոք 'ի յանցանս։

ԻԲ. Հանապազօր աղօթս արասցեն յերկարութիւն կենաց վեհափառ Արքային։

Գրեցաւ կանոնական սահման օրինացս 'ի Կոստանդնուպոլիս 'ի Պատրիարքարանի ամենայն Հայոց յամի Տեառն 1849 'ի 10 Մայիսի։

չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը միայն մէկ ղէն կե-թոլիկներէն ժամկալութիւն ընեն, մինչդեռ Լուսաւորչին եկեղեցին ուրբաթ և շաբաթ օրերը սովոր է ընել։

4 · Նորոգութեան գործերն ,

Կխնդրէ Պատրիարքը շնորհել իրեն Դրիգորեան տաճարը իր թեմը գործածելու · և անոր յարմարցընել ոչ միայն տուները , այլև ծովերը , պահքը , և այլն ·

5 · Ազգային կրթելմանց վրայ ·

Կխնդրէ Պատրիարքը , որ մեկ ազգային կանոն չըլլալուն համար և ոչ ալ ժողովով հաստատուած վասն չորրորդ աստիճանի հարմնախօսութեան , և վասն երրորդ աստիճանի կնքահօրն , և այլն · կըխնդրէ որ կըսեմք , Հռոմէական Հայոց մէջ ան արգելմունքները սուրբ ժողովքին վճռովը ընջուին , և անկէց ետքը Լուսաւորչին եկեղեցւոյ իրաւաբանութիւնը գործածուի ·

6 · Իրաւանց օրհնելոյ զիտուն ·

Ասոր համար կուզէ Պատրիարքը՝ Հայոց կանոնը ու սովորութիւնը հաստատել , որպէսզի եպիսկոպոսներէն , նաև թեմականներէն և ոչ մէկը կարող ըլլայ զանիկա օրհնելու , այլ ամ իշխանութիւնը բացարձակապէս իրեն պահուի ·

7 · Աղօթից և վայելչութեան պատրիարքական աթոռոյն ·

Վերջապէս ինչ որ պատրիարքական աթոռոյն կըվերաբերի , կուզէ Պատրիարքը որ Հայոց հին սովորութիւնը Պատրիարքին սուրբ աթոռ պատուորութիւնը պահուի , այսինքն նախ՝ աղքատանները տարին երեք զուռուշ վճարեն · իսկ մեծամեծները իրենց առատաձեռնութեան և հարստութեան համեմատ · Երկրորդ՝ պտուղներէն և երկրի բերքերէն տասանորդը տան · Երրորդ՝ քահանաները իրենց վաստակէն մէկ մասը · Բայց ասոնցմէ Պատրիարքին կըվերաբերի ամէն անժառանգ մեռնողներուն ինչքերը , նմանապէս ամէն եպիսկոպոսաց ժառանգութիւնները , ինչպէս ամուսնութեանց անօրէնութեան տուած տուգերը , և այլն , և այլն · Ահա ասոնք , և ասոնց նման են Պատրիարքին մեծահատոր գրուածքին մէջ պարունակուած խնդիրները , զորոնք իր թեմին օգտակար ու կարևոր կըդատէ ·

Ո՞ւր է , ո՞ւր է հազար չորս հարիւր տարի առաջ Հայոց ազգը ողբացող Մովսէս Խորենացին , ելլայ մէյմը գերեզմանէն ու Երեմիային քերթուածները ինչեցընելով , “Աղէկ , ողէկ զքեզ աշխարհ Հայոց” ձայնը արձըկէ , մինչև որ հիմա է իբրու ցընէ ողբալու ժամանակ · · · · · · · ·

· · · · · · · · · · · · · · · · · ·

Այս ընթացքով Պատրիարքը՝ իր թեմը եղած տասնեհինգ հազար Հռոմէական Հայոց յիշատակը պիտի ջնջէ քիչ ժամանակուան մէջ , ինչպէս Ծաղկեցիները եղան , որոնց յիշատակը այս օրուան օրս ո՛չ ’ի Ծմիւռնիա , ո՛չ յԻտալիա և ո՛չ ’ի Լեհաստան կըտեսնուի · · · · · · · ·

· · · · · · · · · · · · · · · · · ·

Հոգևորին կողմանէ բոլորովին իր ժողովուրդը լատինացընել , մարմնաւորին եկած ժամանակը՝ այսինքն տօնկին մասին , Հայոց ազգին հին սովորութիւնը (որնոր մէկ տեղ մը չունենուիր ·) կըյիշեցընէ · և այս ինչ բանի համար , բայց եթէ վայելչութեան պատրիարքական աթոռոյն , կըսէ ինքը · ·

· · · · · · · · · · · · · · · · · ·

Ի վերայ այսր ամենայնի այս երկու բանը ունիմ ծանուցանելու իրեն · Նախ · արդեօք նոյն ինքն Պատրիարքը ըստ ամենայնի կրնա՞յ երաշխաւոր ըլլալ տէրութեան առջև · որ գիշեր ցորեկ իր հպատակաց քաղցր խաղաղութեանը համար մարդասիրաբար կըհոկէ · թէոր այս անկարգութիւնները ինքնիրեն , ոչ Հռոմէական Հայ ժողովրդեան հաճութիւնը և ոչ երկրատանից ժողովոյն հաւանութիւնը առնելով՝ իր թեմը խօթել ուզած ժամանակը · ընդհանուր ազգին և քաղաքներուն մէջ անվերջանալի կռիւ և անհաշտ հակառակութիւններ փրթելու ըլլան · Երկրորդ՝ արդեօք իր ձեռքը չէ՞ հասած , կամ չէ՞ կարդացած Քահանայապետաց կոնդակները , և մանաւանդ Պիոս Թ սրբազան Քահանայապետին 1848ին արևելեան ազգաց գրած շրջաբերական թուղթը , որուն վեցերորդ երեսը այսպէս կըսէ · “Բայց ըստ ամենայնի խրախոյսն անփոփոխ պահել զսեպհական ողղափառ ծիսաւոր եկեղեցական պաշտամանց ձերոց , զոր մեք իսկ առաւել պատուեսցուք , մեք ոչ զայրացուցանել զոսոցին խնդ ’ի ծի-

սականս լատինացոց · Բանզի և նախորդք մեր զնոյն ծիսաւոր եկեղեցական պաշտամանց ձերոց վասն կարի խնդրելի համարէին տիրեալ ’ի պատուոյ ոստեին · · · (հրամայելով) առ ’ի պահել զնոսա անաղարտ և անփոփոխ”։

Իրաւցընէ ասկէց մեծ յանդգնութիւն , և · · · չըլլար , որ յայտնի Քահանայապետներուն կամացը դէմ ուզէ մէկը սուրբ Լուսաւորչայ , Թարգմանչաց , Ներսիսեանց և Գրիգորեանց , որոնք փառք և պարծանք եղան ուղղափառ եկեղեցւոյն իրենց երկնային իմաստութեամբը ու Աստուածային գիտութեամբը , ասոնց կըսեմ դրած կարգերը և կարգադրութիւնները ջնջել ուզէ բոլորովին · · ·

· · · · · · · · · · · · · · · · · ·

Մնամ յարգանօք սիրոյ և մեծարանաց ·

Հռոմէական Հայ մը ·

Ադրիանուպոլսէն կըգրեն մեզ թէ , նոյն քաղաքին Հայոց դպրատան հարցաքննութե հանդէսը յուլիսի 21—22 օրերը կատարուեր է ’ի ներկայութեան յիշեալ վիճակին բարեխնամ առաջնորդ գերապատիւ տէր Սարգիս Արքեպիսկոպոսին , հայազգի և օտարազգի երևելեաց՝ և մանաւանդ յոյն վաճառականաց և բազմաթիւ ժողովրդեան։

Գիտել արժան է որ այս դպրոցը՝ թէպէտև 1845ին բացուեցաւ , բայց 1848ին Ադրիանուպոլսոյ Արհեստաւորաց անուամբ միաբանութիւն մը հաստատելով՝ բարկացեալ ’ի 20—25 անձանց , մեծապէս հոգ տարաւ և նպաստամատոյց եղաւ անոր զարգացմանը · քանզի այս ընկերութիւնը՝ դպրոցին գլխաւոր ծախքը ինքը կընէ , և կարօտ աշակերտաց ձրի թուղթ , գրիչ և գրեանք կըբաժնէ · Յիշեալ տարեկան հանդիսին մէջ 60 աշակերտ՝ ’ի չորս դաս բաժնուած , հարցաքննութեան ելան , և արժանաւոր պատասխաններ տալով իրենց եղած հարցմանցը , մեծապէս գոհ ըրին և մխիթարեցին զհանդիսականները · Աշակերտաց հետևած ուսմունքը ասոնք են · հայերէն սրբազան պատմութիւն , քերականութիւն , ճարտասանութիւն , թուաբանութիւն և ժամերգութիւնք · Այլև յունարէն և տաճկերէն լեզուները , որոց մէջ ըստ կարի յառաջացեալ են · Դրասեղանի մը վրայ աշակերտաց հայերէն , տաճկերէն և յունարէն գրուածները և կերպ կերպ գեղեցկագրութիւններ դրուած էին ’ի ցոյց ամենեցուն · Այս ազգային փառաւոր հանդիսին մէջ զանազան ճառեր կարդացուեցան հայերէն , տաճկերէն և յունարէն լեզուաւ , որ մեծ հաճութեամբ ընդունուեցան ժողովականներէն ·

Ադրիանուպոլսոյ մէջ , ուր հասարակութիւնը իր մայրենի հայերէն լեզուն չգիտէր , այսպիսի բարեկարգ դպրոցի մը զարգանալը անշուշտ մեծ մխիթարութիւն է բոլոր ազգասիրաց · ուստի կըցանկամք որպէսզի ուրիշ հայերէն չգիտցող քաղաքները ևս այս բարի օրինակին հետևին ·

Հարկ կըհամարիմք այս առթիւ գովութեամբ յիշատակել յիշեալ դպրոցին գլխաւոր դաստիարակը՝ արժանայարգ Անդրէեան պարոն Յարութիւն պատուելոյն բարեխնամ ջանքը · որուն կըպարտաւորիմք ըստ մեծի մասին այս արդիւնքը և յառաջդիմութիւնները , ըստ տեղեկութեանց որ տրուեցան մեզ։

Պէրղամայէն հետևեալ դժբաղդ դէպքերը կըծանուցանեն մեզ օգոստոսի 7 ամսաթուով։

“Զէյպէքները այս օրերս Տաճկին մէկուն կինը յափշտակելով լեռը տարին · Խեղճ այրը յուսահատութենէն և սրտին ցաւէն ինքզինքը կախեց ու մեռաւ · Կինը երեք շաբաթէն ետև զէյպէքներուն ձեռքէն փախչելով՝ դարձաւ Պէրղամա ·

“Այս քաղաքէն տասը վայրկեան հեռու Պողաղ Թէփէ ըսուած տեղը երեք զէյպէք կողոպտեցին յոյն ճանապարհորդ մը · որ փութացաւ Պէրղամայի կառավարչին լուր տալ · Կառավարիչն ալ անմիջապէս գնդապետ մը 5—6 զէյպէքով զանոնք բռնելու խրկեց · Սակայն յիշեալ երեք չարագործ զէյպէքները՝ իրենց դէմ յարձակողներէն մէկը վիրաւորելով և սպաննելով փախեր են · իսկ միւս զէյպէքները դարձեր են Պէրղամա ·

“Պուրհան ըսուած վաճառական ցեղէն երեք զէյպէք Պէրղամայի այգիները մտնելով զանազան վնասներ և խայտառակութիւններ ընելնին իմանալով Պէրղամայի կառավարիչը , փութացաւ գնդապետի մը առաջնորդութեամբ իւր զէյպէքներէն 5—6 հոգի անոնց դէմ յուղարկել · Ասոնք կերթան , և յանկարծ յիշեալ երեք զէյպէքներուն վրայ յարձակելով կըբռնեն , և Պէրղամա կըբերեն · Պէրղամայի կառավարիչը ձեռքերնին աղէկ մը կապել տալով՝ Պօլըքեսէր կըյուղարկէ , ուր կընստի նահանգին կուսակալը · Սակայն Պուրհան ցեղին զէյպէքներէն ութ հոգի ուրիշ ճամբով ասոնց առաջը կառնուն Պօլըքեսէրին վեց ժամ մնացած , և իրենց երեք ընկերները Պէրղամայի զէյպէքներուն ձեռքէն կազատեն ·

“Այսպիսի դժբաղդ անցից պատճառաւ , որ անպակաս կըպատահին , գեղացիները մեծ վախով հազիւ թէ կըհամարձակին իրենց այգիները երթալու , նմանապէս երկրագործները չեն կընար դուրս գործի երթալու”։

Պէրղամայէն կըգրեն նաև թէ , այս տարուան երաշտութեան և մարախոց յարձակմանը պատճառաւ գեղացիները բերք չկրցան ժողվել · ուստի այս խեղճերը սերմանեաց կարօտ են որ ցանեն երկիրնին նոր տարւոյն համար ·

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ · 13 Օգոստոսի ·

Օգոստափառ Սուլթանը անցեալ ամսոյ 28ին Մահմուտիէ անուն նոր շինեալ պատուական եռայարկ նաւը այցելութե գնաց , ուր յառաջմանէ գումարուած էին տէրութեան բոլոր նախարարները · նմանապէս Եգիպտոսի մեռնող Իպրահիմ փաշային երեք որդիքը · Յիշեալ գեղեցկաշէն նաւը խիստ վայելչութեամբ և շքեղ կերպիւ մը զարդարուեր էր այս հանդիսին համար , և բոլոր նաւաստիները մաքուր զգեստներ հագած իրենց սահմանեալ տեղուանքը կայնած էին · Վեհափառ Սուլթանը մեծ ջերմեռանդութեամբ և ’ի ձայն բազմաթիւ թնդանօթից , ու Կեցցէ՜ Թագաւոր Կայսրը աղաղակներով ընդունուեցաւ · Այս միջոցիս ծովապետութեան երամիշտները զինուորական պատուական եղանակներ և ներդաշնակութիւններ կըհնչեցնէին ·

Մեծազօր Կայսրը երկու ժամի չափ մնաց Մահմուտիէ նաւուն մէջ , որուն ամէն կողմը մեծ ուշադրութեամբ պտըտելէն ետև , իւր բարձր գոհունակութիւնը յայտնեց մեծ ծովապետին ·

Կայսերական հրովարտակաւ հետևեալ փոփոխութիւնները տեղի ունեցան ·

Բարձրապատիւ Մեհմէտ Ալի փաշան · որ առանց մնայուն պաշտօնի առանձնակալ իշխան էր մեծ ծովապետ անուանեցաւ փոխանակ վսեմափայլ Սիւլէյման փաշային ·

Բարեպաշտական տուրքերու (էվքաֆ) նախորդ հոգաբարձու Նաֆըզ փաշան՝ ելևմտից պաշտօնեայ անուանեցաւ փոխանակ Հալէթ էֆէնտիին · որուն յանձնուեցաւ բարեպաշտական տուրքերու հոգաբարձութիւնը ·

Արվաղի նախորդ կառավարիչ Մուսթաֆա փաշան Միւլէյմանիէ քաղաքին կուսակալ կարգեցաւ ·

— Օսմանեան նաւատորմիղին մէկ մասը՝ բաղկացեալ ’ի 15 կտոր նաւերէ , այսօրերս ճանապարհ պիտի ելլէ Միջերկրական ծովը պտոյտ մը ընելու համար , և մինչև Աէլանիկի ծոցածոցը պիտի երթայ · Յետոյ այնտեղի Րոտոսի կողմերն ալ պտըտելով՝ պիտի վերադառնայ ’ի Մայրաքաղաք ·

— Եգիպտոսի մեռնող Մեհմէտ Ալի փաշային որդին Հալիմ փաշան , և մեռնող Իպրահիմ փաշային որդին Իսմայիլ փաշան , որոնք ժամանակէ մը ’ի վեր Կոստանդնուպոլիս կըգտնուէին , մօտերս Աղեքսանդրիա պիտի երթան իրենց մնացուոր քանի մը գործքերը կարգադրելու համար , և յետոյ այնտեղէն շուտով պիտի վերադառնան ’ի Պօլիս ·

— Երկու շոգեշարժ փուէկալթները Դոյէֆ և Մեճիտիէ անուն ամսոյս 9ին մեկնեցան Աղեքսանդրիա երթալու · Այս շոգենաւուց մէջ քանի մը գունդ զօրք կայ , որոնք Մէքքէ պիտի երթան ·

— Սոյն օրերս պատուական գիւտ մը տեղի ունեցաւ պարոն Սիմոնիտոս յոյն գիտնական անձին ձեռօք , որուն համար կըսուի թէ բազմաթիւ խիստ հին ձեռագիրներ ունի · Ասոնցմէ մէկուն մէջ գրուած է եղեր թէ Պոսֆորի այս ինչ տեղը՝ յոյն կրօնաւոր մը երեքտասաներորդ դարուն մէջ կապարեայ խողովակով երկու մագաղաթ թղթեր է , ստիպուելով փախչիլ ’ի Կոստանդնուպոլսոյ ·

և այս մագաղաթներուն մէկուն վրայ Աւետարանին յօրինած մէկ երգը գրուած է, և միւսը Իշխանաց կղզեաց տեղագրական աշխարհացոյցն է։ Բարձրագոյն Դրան հրամանաւը և առաջնորդութեամբ պարոն Միմնիտոս հնագէտ անձին, ձեռագրոյն նշանակեալ տեղը փորուեցաւ և շուտով գտնուեցաւ յիշեալ երկու մագաղաթները, որոնք ամենևին վնաս մը չեն կրեր։

—Անցեալ ամսոյ 29ին կէս գիշերին երկու ժամ մնացած հրկիզութիւն մը պատահեցաւ 'ի Կոստանդնուպօլիս Ճուպալի Թաղին մօտ 'ի ծովեզերքը. և թէպէտ ամէն կողմէն շուտով օգնութիւններ հասան, 'ի վերայ այսր ամենայնի մինչև կրակը մարելնին, 15–20 տուն և քանի մը խանութներ հրոյ ճարակ եղան։

— Ամսոյս 2ին գիշերը Այվան Սէրայ ըսուած տեղը ուրիշ հրկիզութիւն մը ևս պատահեցաւ և երկու ժամի չափ տևելով, այն կողմը գումարուած շինութենէ փայտերը բոլորն ալ այրեց։ Նոյն գիշերը Իւսկիւտար Գըլըպալ ըսուած նաւամատոյցին մօտ ահագին հրդեհ մըն ալ տեղի ունեցաւ, և հովին սաստկութեան պատճառաւը կրակը անմիջապէս կատղեցաւ, ու գրեթէ մէկ ժամու մէջ բոլոր շուկան, բազմաթիւ տուներ, բաղնիքներ և քանի մը մզկիթներ այրեց։

—Բարձրագոյն Դրան Թարգմանութենէ գրատան երևելի անդամներէն՝ Զմիւռնացի Ապրոեան աղա Սահակը, որ միանգամայն օսմանեան Բնական Ընկերութեան արտաքին անդամ է, բարոյական գիրք մը գրած է տաճկերէն լեզուաւ Գիւզէլ ախլաք անուամբ. զոր մօսիւ Սէկիւր կոմսին Կալըրի մօրալ է բօլիթիք գրքէն հանած է։ Այս աշխատասիրութիւնը հասարակաց դաստիարակութեան ժողովոյն առջև դրուելով, արժան համարեցաւ որ հրատարակուի, ուստի ըստ սովորութեան՝ վեհափառ Սուլթանին առաջարկուեցաւ, որ բարեհաճեցաւ հրաման տալ անոր հրատարակութեանը։ Այս գործը իւր շարադրութեան արժանաւորութենէն 'ի զատ՝ տաճկերէն ուսանողաց համար պատուական ոճով գրուած օգտակար թարգմանութիւն մըն է։

— Բարձրագոյն Դրան Թարգմանութեան դրատան անդամ և վաճառականութեան ժողովոյն (Թիճարէթ մէճլիսի) թարգման Զմիւռնացի Մարկոսեան Պետրոս աղան՝ ատենականութեան ժողովոյն անդամ անուանեցաւ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ. Լոնտոն, 1–13 Օգոստոսի։ Պատգամաւորաց խորհրդանոցին մէջ արտաքին գործոց պաշտօնեայ լորտ Բալմերսթոնը միստր Ուրքուհարթին մէկ հարցմանը պատասխանելով ըսաւ թէ "Եգիպտոսի փաշան կը խորհի Աղեքսանդրիայէն մինչև 'ի Գահիրէ երկաթուղի մը շինել տալ իւր ծախքովը. Անգղիոյ կառավարութիւնը խելացի առաջարկութիւն մը կը համարի այս գործը. ուստի հաւանական է որ նոր օգուտներ ծագին Անգղիոյ ազգին և ուրիշ ազգաց, որ Եգիպտոսի հետ առևտուր կընեն. բայց Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութիւնը դրամոյ ապահովութիւններ չտուաւ այս երկաթուղւոյն համար"։

Լորտ Բալմերսթոնը հասարակաց խորհրդանոցին մէջ ծանոյց թէ, Գոսութը և անոր հետ եղած Հունգարացի փախստականները, որ Քէօթահիա կը գտնուին, սեպտեմբերի մէջ Տաճկաստանէն պիտի մեկնին։

Յիշեալ պաշտօնեան՝ 'ի պատասխանի լորտ Նուգէնին մէկ հարցմանը ըսաւ թէ. Աւստրիոյ կառավարութիւնը 'ի պաշտօնէ խնդրած չէ որ Իտալացի փախստականները Անգղիայէն արտաքսուին և թոյլ չտրուի անոնց փոխառութիւն մը ընելու այս տեղ. սակայն թէև այսպիսի խնդիր մը առաջարկուած ըլլար, Մեծին Բրիտանիոյ մէջ չկայ օրէնք մը, որ այս խնդրոյն գործադրութիւնը պահանջէ։

ԳԱՂՂԻԱ. Փարիզ, 2–14 Օգոստոսի։ Կառավարութիւնը առաջարկեց, որ թոյլ տրուի իրեն 1 միլիոն 415.650 ֆրանք տէրութեան գանձէն առնելու՝ Հռոմ գտնուած Գաղղիացի զօրաց վեց ամսական ծախուցը համար, սկսեալ 'ի յունվարէ առաջակայ տարւոյս։ Պարոնայք Էմմանուէլ Արակօ և Ժիւլ Ֆավր այս առաջարկութեան դէմ խօսեցան. բայց Ռուտինօ զօրապետը քիչ մը սաստիկ պատասխան տուաւ։ Վերջապէս քուէարկութիւն ըլլալով, 427 քուէով՝ ընդդէմ 181 քուէից ընդունեցաւ յիշեալ առաջարկութիւնը։

Փարիզի քաղաքացիք մեծ հացկերոյթ և տօնահանդէս մը ըրին 'ի պատիւ Լոնտոնի քաղաքապետին ուրիշ երևելի անձանց և յատկապէս Համաշխարհական ցոյցին անգղիացի և ուրիշ ամէն ազգի գործակալաց։ Այս պատուական հիւրերը մեծ պատուով ընդունուեցան 'ի Փարիզ և քաղաքապետին պալատը փառաւոր կոչունք եղաւ, ուր 500 հոգի հրաւիրեալ էին։ Յետ այնորիկ յիշեալ երևելի օտարականները մայրաքաղաքիս նշանաւոր տեղուանքը պտըտեցան, նմանապէս ազգային խորհրդանոցը այցելութեան գացին։ Այս տօնախմբութիւնը առիթ մը պիտի ըլլայ ևս առաւել հաստատելու բարեկամական սէրը և համակրութիւնը, որ Անգղիոյ և Գաղղիոյ գլխաւոր ազգաց մէջ կը տևէ ժամանակէ մը 'ի վեր։

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա, 17 Օգոստոսի։

Ամսոյս 8ին իրիկուան դէմ Պուճայի շրջակաները գտնուած աւազակներէն եօթը հոգի յիշեալ գեղը կը յարձակին, և Տանիմարգայի ընդհանուր հիւպատոս և ասպետ մեծաշուք մօսիւ Տիւնին տունը կը մտնեն. ուր յիշեալ երևելի պաշտօնատարը 'ի ծոց իւր ընտանեացը առանց պաշտպանութեան գտնուելով, ըստ որում իւր տղայքը և իւր փեսան՝ տանը սպասաւորին հետ դուրս ելած էին, աւազակները կը յափշտակեն անոր ժամացոյցը ոսկեղէն շղթայովը, և տանը մէջ գտնուած թանկագին բաները վերցնելով, կուզեն զհիւպատոսն անգամ տանիլ հետերնին, և քաշկռտելով կըտանին զծերունի ասպետը մինչև պարտիզին դուռը։ Այս միջոցիս իւր փեսան մօսիւ Կիւսթավ Վանլէնէփը կը հասնի, աւազակները տեսնելով զնա, հիւպատոսը թող կուտան և այս երիտասարդը կըռնեն ու բռնի կըտանին մինչև գեղին ծայրը, սակայն բարեբաղդութեամբ մօսիւ Տիւնին տունէն փութացան սպասաւորներ արձակել, որոց ձայնէն գեղացիները ոտք կելլեն, և աւազակները վախերնէն թող տալով զմօսիւ Վանլէնէփը՝ կը փախչին։

Այս անակնունելի դժբաղդ դէպքը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ քաղաքիս հասարակութեան վրայ։ Տեղական կառավարութիւնը անմիջապէս նոր զօրք յուղարկեց յիշեալ չարագործները ձեռք ձգելու համար. և թէպէտ նոյն գողերը տակաւին ձեռք չանցան. սակայն ուրիշ աւազակներ անպակաս կըբռնուին և բանտը կըդրուին կառավարութեան աչալուրջ հոգատարութեամբը։

— Հալէպի առաջնորդ գերապատիւ տէր Նիկողայոս եպիսկոպոսը, որ ժամանակէ մը 'ի վեր Երուսաղէմ կըգտնուէր, անցեալ շաբթու Պէրութի շոգենաւով հասաւ Իզմիր, և չորեքշաբթի օրը մեկնեցաւ Կոստանդնուպօլիս երթալու. ուր ամենապատիւ սրբազան Պատրիարքին կողմանէ հրաւիրեալ է՝ Կիլիկիոյ վիճակաց բարեկարգութեանը վրայօք խորհուրդ ընելու համար։

— Ամսոյս 8ին գիշերը ահագին հրկիզութի մը պատահելով 'ի Միտիլլի կղզին, շուկան գտնուած 500 խանութէն 470ը և 600ի չափ տուն և ուրիշ մեծ շէնքեր հրոյ ճարակ ըրեր է։

— Իզմիրի քաղաքական ժողովոյն անդամ Թէլլալպաշըզատէ Մէհէմմէտ Ալի աղային, և Գանճըպաշըզատէ Սիւլէյման պէյին քափըճիպաշլըգ աստիճան շնորհեցաւ Բարձրագոյն Դռնէն։

— Արշիպեղագոսի կղզեաց կուսակալ բարձրապատիւ Հալիլ փաշան Մէսէրէ Պահրի շոգենաւով հինգշաբթի օրը հասեր է 'ի Միտիլլի։

—Մէսէրէ Պահրի շոգենաւը չորեքշաբթի հասաւ Իզմիր, ուսկից յիշեալ փաշային ընտանիքը առնելով մեկնեցաւ երէկ Միտիլլի երթալու։

— Բարձրապատիւ Շարլ Դարօլաս–Շօէնէլս Բրուսիացի իշխանը՝ որ իւր ընտանեօքը Իզմիր կըգտնուի շաբաթէ մը 'ի վեր, բարեհաճեցաւ ընկերութեամբ իւր ազնուուհի տիկնոջ և Բրուսիոյ հիւպատոսին՝ այցելութեան գալու սուրբ Մեսրոպեան և սրբոց Հռիփսիմեանց դպրոցները և իւր գոհունակութիւնը յայտնեց անոնց բարեկարգութենը վրայ։ Յիշեալ իշխանը երէկ աւստրիական շոգենաւով մեկնեցաւ Աթէնք երթալու։

— Պարսից վեհափառ Շահին առաջին թարգման և զանազան նշանաց ասպետ Զմիւռնացի Դաւթեան մեծապատիւ Յօհաննէս աղան, որ իւր կառավարութեան պաշտօնիւ մը Վիէննա և Գերմանիա գացած էր քանի մը ամիսէ 'ի վեր, երէկ աւստրիական շոգենաւով հասաւ Իզմիր՝ Թրիեստէն գալով։

—Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց շոգեշարժ ֆրեկաթը Միսիսիփի անուն, որ անցեալ ուրբաթ օր Թրիեստէն գալով մեր ծովածոցին բերանը աւազուն վրայ դիպուածով մը խրած էր, շատ դժուարութիւններէ ետև խալսեցաւ և չորեքշաբթի իրիկուան դէմ մեր նաւահանգիստը մտաւ։

— Վսեմափայլ միստր Մարշը, որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց դեսպան է 'ի Կոստանդնուպօլիս, և ընկերութեամբ իւր ազնուուհի ընտանեացն Ասորիք և Եգիպտոս և ուրիշ տեղուանք պտըտելու գացած էր, անցեալ շաբթու աւստրիական շոգենաւով Պէրութէն հասաւ, և երէկ վերոյիշեալ Միսիսիփի շոգեշարժ ֆրեկաթով մեկնեցաւ Կոստանդնուպօլիս վերադառնալու։

—Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց խորհրդանոյին որոշմամբը Միսիսիփի շոգենաւը եկած է, որ Գոսութը և ուրիշ Հունգարացի քաղաքական փախստականները Ամերիկա տանի, եթէ կուզեն այն երկիրը երթալու. կըսուի թէ Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութիւնն ևս 'ի Լոնտոն կըհրաւիրէ զյիշեալ երևելի փախստականները։

—Լոնտոնէն երէկուան հասած նամակները կըծանուցանեն թէ Պասթէլլի է Ճուստինիանի անուն վաճառատունը սնանկացեր է յիշեալ բաղդը՝ 500 հազար լիրա սթէրլինա, այսինքն 55 միլիոն ղրշ. պարտքով։ Այս սնանկութիւնը քիչ կամ շատ կըդպչի Կոստանդնուպօլսոյ և Իզմիրի վաճառականաց։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա, 17 Օգոստոսի։

Աֆիոնին գնոյն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ. այսօրուան արժէքը 109½–110 ղրշ. է ճէքին։ Պախըրին սորթը 211 ղրշի կըծախուի։ Պայամպոլըի մետաքսը 130½ ղրշի վաճառուեցաւ։ Օճաւլին կէնդինարը՝ 175–180 ղրշ է։ Չորեանը ըստ տեսակին 17–21½ ղրշի կըծախուի քիլէն։ Չոր թուզը չուզուիր, և երէկուան արժէքը 55–120 ղրշ էր կէնդինարը ըստ տեսակին։ Մինչև ցայսօր հասած թզոյն գումարը 1783 բեռ կըհասնի։

Ընթացք դրամափոխութեան։

Լոնտոն	111–111¼	հինգնոցով։
Մարսիլիա	177½–178	"
Թրիեստ	376–378	"

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Այս Լրագիրը երկու շաբաթը անգամ մը՝ ուրբաթ օրը կը հրատարակուի։ Տարեկան գինը 120 ղուրուշ է կանխիկ վճարելի. ով որ կուզէ կրնայ ստորագրուիլ, Իզմիր՝ Արշալուսոյ Արարատեան գրատունը. իսկ ուրիշ քաղաքաց համար՝ ահա կըծանուցանենք լրագրիս յարգի գործակալաց անուանքը, որք են.

Կոստանդնուպօլիս՝ Պերպէրեան պատուելի պարոն Աւետիս, որուն գրատունը 'ի Վէզիր խանն է։

Պրուսա՝ Աստուածաշնչի Ընկերութեան գործակալ Գաբրիէլ աղա Ճեմարտախօսեան։

Աղեքսանդրիա՝ Եաւուզեան Գէորգ աղա։

Գահիրէ՝ Սարգիս աղա տէր Գասպարեան։

Յոպպէ՝ Բրուսիոյ և Միացեալ Նահանգաց Ամերիկայ հիւպատոս Յակոբ աղա Ս. Մուրատեան։

Պէրութ՝ Ասորեաց մաքսատան ընդհանուր վերատեսուչ Գէորգ աղա Միսաքեան։

Հալէպ՝ մաքսատան տեսուչ Սարգիս աղա Միսաքեան։

Թրիեստ՝ Ապրոեան Աբրահամ աղա։

Կարին՝ մահտեսի Յարութիւն աղա Ղազազեանց։

Պետրպուրգ և Մոսկուա՝ աղա Ակոփոն Դ. Աբիմեանց։

Տփխիս՝ յարգոյ Ենֆիէճեան եղբարք։

Դուրբէժ՝ աղա Թօմաս Ճէլալեանց։

Պաղտատ՝ Անգղիոյ առաջին թարգման աղա Խաչիկ Մկրտչեան։

Կալկաթա՝ պարոն Թադէոս Ս. Աւետումեան։

Սինկափուր՝ պարոն Յովհաննէս Մ. Մովսէսեան։

Գանդոն՝ պարոն Սէթ Աւետ Սէթեան։

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս.

Ղուկաս Գ. Պալթազարեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ